JOSEF BURG (1912–2009)

ȘTEFĂNIȚA-MIHAELA UNGUREANU

Josef Burg (1912–2009)

(*Abstract*)*

The following article is about the life and activity of Josef Burg (May 30, 1912 – August 10, 2009), a Jewish Yiddish writer, author, publisher and journalist. He was born on May 30, 1912, in Vyzhnytsia, in Bukovina, a former province of Austria-Hungary. In 1924, his family moved to Chernivtsi, where he attended the traditional Jewish primary school. Then he went to study German language and literature in Vienna, until 1938. The ascension of the national-socialist movement and the anti-Semitic actions that began in Vienna at that time forced him to interrupt his studies. He tried to flee to England, but he was refused the transit visa. After he returned to Chernivtsi, the Romanian authorities denied him his Romanian citizenship, so he took refuge in the Soviet Union. Burg survived the Holocaust during World War II, but lost his entire family. He took refuge in the Soviet Union, where he worked mainly as a German teacher. He returned to Chernivtsi in 1958 and it was only after 1980 that he was allowed to publish his works. He wrote in Yiddish, but he was translated in many other languages. His works have an autobiographical character, focusing on childhood, his native town, the simple Jewish people, as well as on war, refuge, persecution and Holocaust. In 1990, Burg revived the *Chernovitser Bleter* newspaper, where he published his first important story (1934) and which was banned before the beginning of the Second World War. He died on August 10, 2009, in Chernivtsi, Ukraine, at the age of 97. Josef Burg was awarded the Segal Prize (Israel, 1992) for Yiddish writings, the Gold Medal of Honour for Services to the Republic of Austria (2002), the Austrian Cross of Honour for Science and Art, 1st class (2007) and the Theodor Kramer Prize (Austria, 2009). He received the titles of "Honoured Worker of Culture of Ukraine" (1993) and "Honorary Citizen of Chernivtsi" (1997).

Keywords: Josef Burg, Bukovina, Sovjiet Union, Chernivtsi, Yiddish writer, literature.

Martor al lumii vechiului „Schtetl", devenit de multă vreme un mit, scriitorul Josef Burg* s-a născut în 30 mai 1912, în Vijnița, o așezare cu populație aproape în

* Sursa fotografiei: https://alchetron.com/Josef-Burg-(writer).

Analele Bucovinei, **XXVI**, *2* (53), p. 387–394, Rădăuți – București, 2019

BDD-A32696 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 06:18:38 UTC)

totalitate evreiască, vorbitoare de idiș, și un important centru al chassidismului din Bucovina, mica provincie de la periferia Imperiului Austro-Ungar.

Datele biografice sunt relativ sumare și se cunosc din propriile sale relatări consemnate sau înregistrate cu prilejul interviurilor. Se știe că strămoșii lui Josef

Burg făceau parte din clasa modestă a meșteșugarilor, tăietorilor de lemne și țăranilor evrei, iar tatăl său a fost plutaș pe râul Ceremuș[1]. Josef Burg urmează, la Vijnița, cursurile școlii primare tradiționale evreiești, numită și „Cheder". Talentul de prozator îl însușește de la dascălul său, un om cu o solidă cultură religioasă și cu calități pedagogice deosebite, pe care îl descrie ca pe „un poet" care „povestea întâmplările din Biblie cu atât de mult entuziasm, într-o limbă atât de minunată, de naivă, cu multe descrieri bogate și fantastice – aceasta era literatură. Dacă am devenit un scriitor de limbă idiș, atunci o datorez, în primul rând, celui care, prin povești, mi-a făcut cunoscută o lume plină de miracole"[2].

La vârsta de 14 ani, în anul 1924, Josef Burg se mută împreună cu părinții, frații și surorile lui la Cernăuți. Urmează cursurile Seminarului Pedagogic Evreiesc, unde, sub îndrumarea poetului și fabulistului Elieser Steinbarg, face primele încercări literare în limba idiș. Din 1930, se dedică tot mai intens acestei preocupări.

Între anii 1934 și 1938, urmează cursurile de germanistică la Universitatea din Viena. Locuiește la mătușa sa[3] și se dedică studiului și întâlnirilor cu colegii săi evrei, pasionați de literatură (Mendel Neugröschel, Ber Horowitz, Melech Rawicz), după modelul autorilor consacrați, precum Karl Kraus, Arthur Schnitzler sau Franz Werfel, la vestita Café Central a capitalei austriece.

Debutează literar în anul 1934, în săptămânalul „Chernovitser bleter" (Foi cernăuțene), cu povestirea *Oifn splaw / Auf dem Floss* (Pe plută). În 1939, îi apare la București primul volum de proză scurtă, intitulat *Oifn tschermusch / Auf dem Czeremosz* (Pe Ceremuș), iar un an mai târziu volumul *Ssam / Gift. Zwei Erzählungen* (Otravă. Două povestiri).

[1] http://www.litde.com/sonstige/jene-welt-von-der-wir-wenig-wissen-einige-anmerkungen-zu-josef-burg.php (8.07.2019).

[2] Ortfried Kotzian, „Josef Burg zum 100. Geburtstag, als jiddischer Schriftsteller Wanderer zwischen vielen Welten" (100 de ani de la nașterea lui Josef Burg, scriitor de limbă idiș, călător între multe lumi), în „Analele Bucovinei", anul XX, nr. 1 (40), Rădăuți – București, Editura Academiei Române, 2013, p. 8. În original: „Er hat die biblischen Ereignisse mit einer solchen Begeisterung wiedererzählt, in einer so großartigen, naiven Sprache, mit derart reichen, phantastischen Bildern – das war Literatur. Wenn ich jiddischer Schriftsteller geworden bin, dann habe ich das in erster Linie meinem Rebben zu verdanken, der mich durch seine Erzählungen eine Welt voller Wunder vermittelt hat".

[3] https://austria-forum.org/af/Biographien/Burg%2C_Josef (9.07.2019).

BDD-A32696 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 06:18:38 UTC)

În anul 1938, an care marchează anexarea Austriei de către Germania, Josef Burg este nevoit să-şi întrerupă studiile[4]. Despre evenimentele care se petreceau atunci, în plină ascensiune a naţional-socialismului, scriitorul spunea următoarele: „Adversarii naziştilor au venit de la periferia Vienei în centrul oraşului cu pumnii strânşi. (…) În final, austriecii erau mai naziști decât germanii înşişi”[5].

Viaţa lui Josef Burg, un „buco-vienez” – combinaţie între cuvintele *Bukowiner/ bucovinean* şi *Wiener/vienez* – a fost marcată de grele încercări. În cursul vieţii sale, a deţinut patru naţionalităţi, fără să aibă multă vreme un domiciliu stabil. În martie 1938, în calitate de cetăţean român, încă se mai simţea relativ ferit de persecuţiile antisemite. Încearcă să emigreze în Anglia şi pleacă, la sfatul unui prieten, la Praga, intenţionând apoi să treacă prin Franţa. Ambasada germană din Praga refuză să-i acorde viza de tranzit, aşa încât Josef Burg se întoarce la Cernăuţi în acelaşi an. Acolo, autorităţile române îi anulează cetăţenia română, scriitorul nefiind în stare să dovedească cu documente domiciliul anterior al familiei sale în Cernăuţi, deoarece multe dintre arhive fuseseră distruse în Primul Război Mondial[6]. În anul 1941, este forţat să plece, odată cu Armata Roşie, ca apatrid, în URSS. Îşi câştigă existenţa muncind ca profesor la Saratov, în aşa-numita Republică Socialistă Sovietică Autonomă Germană Volga, unde predă copiilor germani limba şi literatura maternă. Ulterior, de frica deportărilor în Siberia, se refugiază în Samarkand (Uzbekistan), unde lucrează într-un colhoz timp de un an de zile. La puţin timp după aceea, este mobilizat şi trimis în Rusia centrală[7].

La sfârşitul războiului, Josef Burg ajunge la Moscova, unde se aflau numeroşi scriitori evrei renumiţi. În anul 1946, este trimis de către Ministerul Educaţiei la Universitatea din Ivanovo. Aici predă limba şi literatura germană unei clase de 20 de studente, printre care o va cunoaşte şi pe cea care avea să-i devină soţie. După căsătorie, Josef Burg se mută la Stalingrad, apoi în Caucaz, unde se naşte fiica sa, Mariana[8].

În anul 1947, Josef Burg redactează o lucrare despre volumul *Buch der Lieder* (Cartea cântecelor), semnat de Heinrich Heine, dar nu i se permite să o publice, fiind acuzat de „cosmopolitism”. Predă limba şi literatura germană la universităţile din Celeabinsk, Pyatigorsk şi Nalcik[9].

Se reîntoarce la Cernăuţi în anul 1957. Aici, spune el, „fiecare pas e un oftat”, deoarece reîntâlnirea cu oraşul copilăriei sale este una dramatică: mama, sora, mulţi dintre prietenii şi cunoscuţii săi nu mai erau în viaţă. Împreună cu soţia şi fiica sa, încă la o vârstă fragedă, face faţă cu greu condiţiilor dificile din oraşul afectat de conflictele interne, de lipsa locurilor de muncă şi a locuinţelor.

[4] Vezi: http://www.hagalil.com/archiv/2000/02/burg.htm (10.06.2018).

[5] *Ibidem*.

[6] https://uwevonseltmann.wordpress.com/2007/02/04/eine-stunde-zur-nacht-ist-noch-nicht-nacht (8.07.2019).

[7] https://austria-forum.org/af/Biographien/Burg%2C_Josef (9.07.2019).

[8] *Ibidem.*

[9] Чернівецька Обласна Універсальна Наукова Бібліотека ім. Михайла Івасюка, *До 100-річчя від дня народження Йосиф Бург. Біобібліографічний покажчик*, Чернівці, 2012, p. 8.

BDD-A32696 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 06:18:38 UTC)

În anul 1962, pentru prima dată în perioada postbelică, publică o povestire în periodicul literar „Советіш геймланд” („Радянська батьківщина”)/„Sovetish heymland” („Radyans’ka bat’kivshchyna”), care îşi începe apariţia în idiş la Moscova. Între anii 1960 şi 1970, colaborează la ziarul „Радянська Буковина”/„Radyans’ka Bukovyna”[10].

Anul 1980 marchează, după o lungă perioadă de interdicţie, afirmarea publică a lui Josef Burg în calitate de scriitor, prin apariţia volumului *Dos leben geit waiter. Derzeilungen, Nowelen, Skizen/Das Leben geht weiter. Erzählungen, Novellen, Skizzen* (Viaţa merge mai departe. Povestiri, nuvele, schiţe). În anul 1983, publică *Iberuk fun tsajtn*, iar în anul 1988 *Ein Gesang über allen Gesängen. Erzählungen und Skizzen* (Un cântec despre toate cântecele).

În scrierile sale de început, cu un pronunţat caracter autobiografic, Josef Burg evocă cu melancolie şi expresivitate micul oraş al copilăriei sale, Vijniţa, şi râul Ceremuş, în jurul cărora era concentrată o lume de oameni simpli, truditori, reprezentanţi ale celor mai vechi profesii, aproape „biblice” (ţărani, cosaşi, agricultori, tăietori de lemne, păstori).

Tematica lucrărilor sale de mai târziu se axează pe viaţa, cultura şi suferinţele bucovinenilor în perioada habsburgică, naţional-socialistă şi sovietică, dar mai ales pe tragedia antisemitismului, care l-a marcat profund, ca şi pe alţi evrei bucovineni, şi care a zguduit din temelii, prin absurdul ei, bazele demnităţii şi identităţii umane. A fost tradus în germană, rusă, poloneză, engleză şi ucraineană. Editura germană Hans Boldt din Winsen/Luhe a început, în urmă cu câţiva ani, publicarea seriei de volume *Der Erzähler Josef Burg* (Povestitorul Josef Burg)[11], prin care ediţii vechi ale lucrărilor autorului, păstrate astăzi doar în biblioteci şi arhive, văd din nou lumina tiparului.

Întrebat odată, într-un interviu, despre ce înseamnă, în viziunea lui, patria, Josef Burg a răspuns: „Patria este vântul care foşneşte, este tot ceea ce te înconjoară: pădurile, pietrele şi munţii, cu poveştile lor, este sufletul meu; patria înseamnă cărţile bunicilor şi ale străbunicilor mei, înseamnă prima mea iubire, înseamnă dor”[12].

Pentru Josef Burg, „călător prin mai multe lumi”[13], patria a fost şi a rămas Bucovina: „Când m-am născut, patria noastră era Austria, capitala noastră era Viena şi Franz Josef – împăratul nostru. Când eram copil, patria noastră era România, capitala era Bucureşti şi Ferdinand, rege. Când am devenit adult, patria era Uniunea Sovietică, Moscova era capitala şi Stalin era «părintele tuturor popoarelor». Însă, eu nu sunt nici austriac, nici român, nici sovietic sau rus, ci bucovinean... Aici m-am născut. Oriunde aş fi, sunt bucovinean”[14].

Pentru Josef Burg actul scrierii, în sine, avea o încărcătură emoţională deosebită: „De câte ori începeam să scriu, de atâtea ori trebuia să mă opresc. Fiecare rând

[10] *Ibidem*, p. 9.
[11] Traducerile din idiş sunt realizate de Beate Petras şi Armin Eidherr.
[12] http://www.jmw.at/de/events/die-jiddische-welt-von-gestern-josef-burg... (5.06.2018).
[13] Ortfried Kotzian, *op. cit.*, p. 5.
[14] http://www.jmw.at/de/events/die-jiddische-welt-von-gestern-josef-burg... (5.06.2018).

BDD-A32696 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 06:18:38 UTC)

aşternut pe hârtie era ca o durere în inimă, iar cuvintele parcă îmi ardeau în minte. Până când rândurile mele împotmolite mă trezeau noaptea, ca şi cum mă rugau să mă grăbesc. Pe jumătate adormit, luam pana şi o lăsam să scrie singură, iar orele tăcute ale nopţii se umpleau de neliniştea şi antagonismul unei vremi de mult apuse”[15]. Chiar şi traducerile din idiş în limba germană „trădează” talentul său de povestitor, iar textele tipărite în formatul original stau mărturie pentru ceea ce el spunea, citându-l pe unul dintre foştii săi profesori: „idiş este o limbă în sine”. Prin scrierile sale, Josef Burg, „ultimul «alergător de cursă lungă» al acestei limbi”[16], a reuşit să salveze pentru posteritate un crâmpei dintr-o lume care îşi avea un loc şi un rost în Bucovina de altă dată.

Dintre volumele publicate, mai amintim: *A farschpetikter echo/Ein verspätetes Echo* (Un ecou întârziat) (1990); *Zwej weltn* (1997), *Zewikelte stetschkes* (ediţie originală în limba ucraineană) (1997), *Irrfahrten* (Odisee) (2000), *Sterne altern nicht. Ausgewählte Erzählungen* (Stelele nu îmbătrânesc. Selecţie de povestiri) (2004); *Gift. Erzählungen* (Otravă. Povestiri) (2005); *Dämmerung. Erzählungen* (Înserare. Povestiri) (2006); *Mein Czernowitz. Erzählungen.* (Cernăuţiul meu. Povestiri) (2006); *Begegnungen – Eine Karpatenreise. Erzählungen* (Întâlniri – O călătorie prin Munţii Carpaţi. Povestiri) (2006); *Über jiddische Dichter. Erinnerungen* (Despre poeţii de limbă idiş. Amintiri) (2007); *Ein Stück trockenes Brot. Ausgewählte Erzählungen* (O bucată de pâine uscată. Povestiri alese) (2008).

Lucrările lui Josef Burg s-au bucurat şi se bucură de o foarte bună receptare în presa de limbă germană de după 1990. După apariţia volumului *Un ecou întârziat*, periodicul elveţian „Der Landbote” scria: „Proza lui Josef Burg se înţelege ca document cu valoare socială şi cultural-istorică. În acelaşi timp, ea evocă atmosfera acelor istorii fantomatice povestite în Bucovina secole de-a rândul. Aici, oamenii trăiau înconjuraţi de taine, minuni şi cu credinţa aproape naivă în inepuizabila înţelepciune a lui Dumnezeu”[17].

Josef Burg a reactivat, în anul 1990, periodicul „Chernovitser Bleter”. De la sfârşitul anilor ’80 s-a aflat la conducerea Asociaţiei Regionale Culturale Evreieşti „E. Steinbarg” şi a devenit membru al Uniunii Scriitorilor din Ucraina în anul

[15] http://www.kirchheimverlag.de/belletristik/josefburg-echo.htm (30.05.2019). În original: „So oft ich zu schreiben begann, so oft mußte ich wieder abbrechen. Etwas griff mir bei jeder niedergeschriebenen Zeile ans Herz, und die Worte brannten im Hirn. Bis mich die aufgestauten Zeilen meines Nachts aus dem Schlaf rissen, als wollten sie mich um Beharrlichkeit bitten. Ich griff im Halbschlaf zur Feder, willig ließ sie sich führen, und die stillen Nachtstunden waren angefüllt mit der Unrast und dem Widerstreit einer fern zurückliegenden Zeit”.

[16] Otto Brusatti, Christoph Lingg, *Apropos Czernowitz* (Apropos Cernăuţi), Viena – Köln – Weimar, 1999, p. 56–57. În original: „[…] man mache noch seine Reverenz bei Herrn Josef Burg. Er spricht deutsch. Er schreibt als einer der letzten noch jiddisch. Er wird auch im Westen verlegt. Nicht weil seine Geschichten so toll sind. Eher deswegen, weil er eben der Finalläufer dieser Sprache ist”.

[17] http://www.kirchheimverlag.de/belletristik/josefburg-echo.htm (30.05.2019). În original: „Die Prosa des Josef Burg versteht sich als sozial- und kulturhistorisches Dokument. Gleichzeitig evoziert sie die Atmosphäre jener gespenstischen Geschichten, die in der Bukowina über Jahrhunderte weitergetragen wurden. Man lebte hier umgeben von Geheimnissen, Zaubereien und einem fast naiven Glauben an Gottes unerschöpfliche Weisheit”.

BDD-A32696 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 06:18:38 UTC)

1989. Scriitorul a primit Premiul Segal pentru opera scrisă în idiş, din partea statului Israel (1992), titlul de Activist Cultural Emerit al Ucrainei (1993), Medalia de Aur pentru Servicii către Republica Austria (2002), Ordinul pentru Merit al Republicii Federale Germania, în grad de comandor, la aniversarea a 90 de ani, pentru contribuţia deosebită la promovarea unităţii culturale germane şi a ideii de umanism şi înţelegere între naţiuni, în operele sale, Crucea de Onoare Austriacă pentru Ştiinţă şi Artă, clasa I (2007) şi Premiul „Theodor Kramer" pentru activitate literară şi rezistenţă în exil (2009). De asemenea, în anul 1997 a fost numit cetăţean de onoare al oraşului Cernăuţi.

În octombrie 2011, la iniţiativa societăţii caritabile „Mirjam" (director Elias Hoch) şi a personalităţilor culturale din Cernăuţi a fost montată o placă memorială pe locuinţa din Strada Andrij Sheptytsky nr. 13, unde Josef Burg a trăit timp de peste 20 de ani. De asemenea, una dintre străzile din Vijniţa îi poartă numele[18]. A rămas, până la sfârşitul vieţii, un om care a visat la o Europă unită, după modelul multicultural al Bucovinei de altă dată, locul în care, după cum spunea renumitul Paul Celan, „trăiau oameni şi cărţi".

Josef Burg a trecut la cele veşnice în 10 august 2009, în Cernăuţi, la vârsta de 97 de ani. A fost înmormântat aproape de soţia sa, în Cimitirul Central din Cernăuţi. Arhiva sa personală se află la Viena, la Biblioteca Naţională Austriacă.

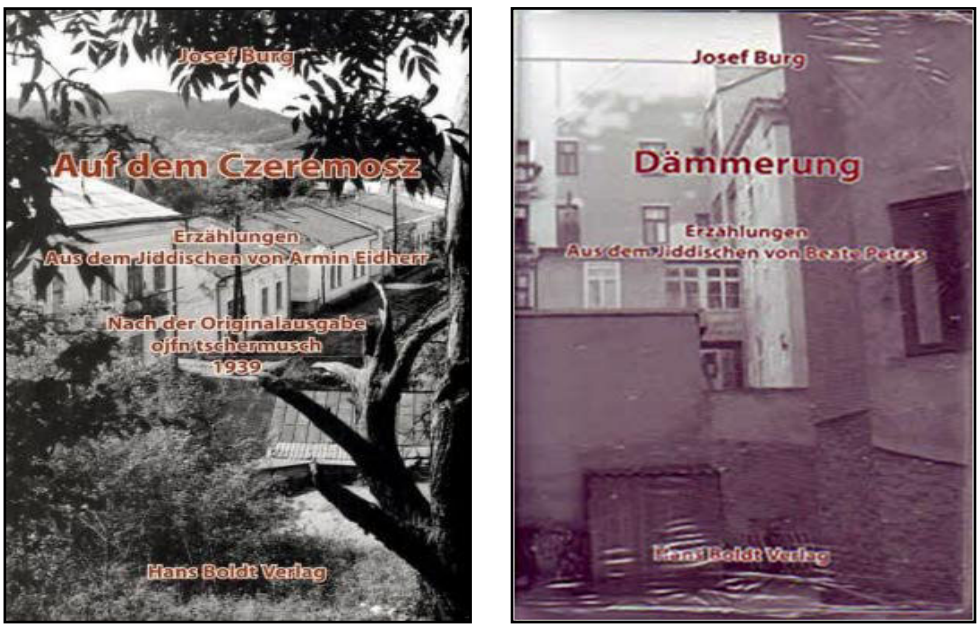

Copertele volumelor *Pe Ceremuş* şi *Înserare*, Winsen/Luhe, Hans Boldt, 2005.

[18] Чернівецька Обласна Універсальна Наукова Бібліотека ім. Михайла Івасюка, *До 100-річчя від дня народження Йосиф Бург. Біобібліографічний покажчик*, Чернівці, 2012, p. 10.

BDD-A32696 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 06:18:38 UTC)

Coperta volumului *Cernăuțiul meu. Povestiri*, Aachen, Editura Rimbaud, 2018.
Sursa: https://www.google.com/search?rlz=1C1GCEA_enRO855RO855&q=Josef+Burg

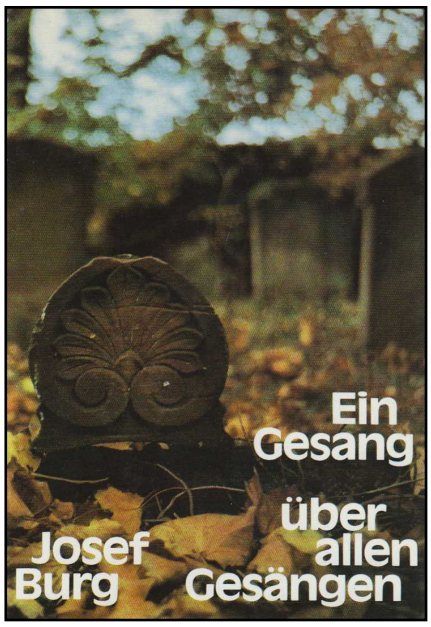

Coperta volumului *Un cântec despre toate cântecele*, Leipzig, St. Benno, 1988.
Sursa: https://www.booklooker.de//.

Placa memorială din Cernăuți, realizată de sculptorul Anatoli Piontkovski, cu sprijinul financiar al fiicei scriitorului, Mariana Burg.
Sursa: https://www.bukowina-portal.de//.

BDD-A32696 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 06:18:38 UTC)

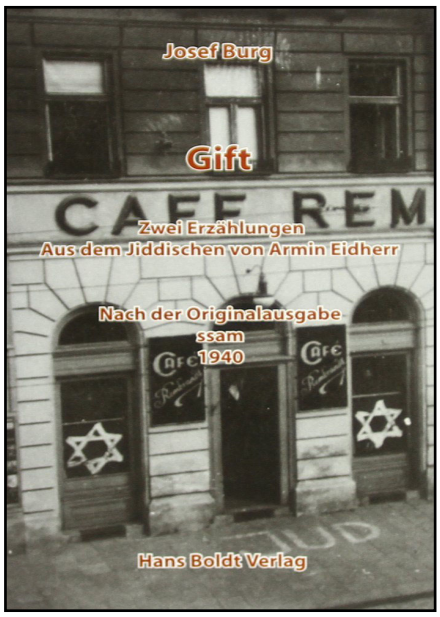

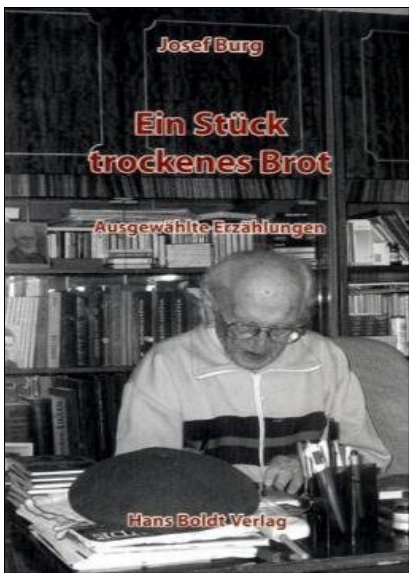

Copertele volumelor *Odisee* (2000), *Otravă. Două povestiri* (2005) şi *O bucată de pâine uscată. Povestiri alese* (2008), Winsen/Luhe, Hans Boldt. Sursa: https://www.amazon.de.

BDD-A32696 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 06:18:38 UTC)